

фізики для 5–6 класів на основі методу наукового пізнання, визначити загальноосвітній рівень знань, умінь і вимог до їх засвоєння. Це сприятиме підвищенню якості засвоєння учнями фундаментальних фізичних понять, складових основи формування цілісного уявлення про навколишній світ і наукового світогляду в систематичному курсі фізики основної та старшої школи.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Слід враховувати, що курс фізики є системоутворювальним для всіх природничих навчальних предметів, оскільки фізичні закони лежать в основі курсів хімії, біології, географії й астрономії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головка М. В. Становлення вітчизняної дидактики фізики у контексті розвитку академічної фізичної освіти / М. В. Головка // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського державного університету. – К.-П. : К-ПДУ, 2007. – Вип. 13. – С. 68–71.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник МОНУ. – 2004. – № 1–2. – С. 64.
3. Пасічник Ю. А. Сучасна парадигма та проблеми використання стандарту фізико-математичної освіти у загальноосвітній і вищій школі / Ю. А. Пасічник, Г. О. Шишкін // Зб. наук. пр. Бердянського державного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2007. – № 4. – С. 8–19.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи. Фізика. Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. – К. : МОНУ, 2010. – 63 с.
5. Сосницька Н. Л. Фізика як навчальний предмет у середній загальноосвітній школі України: історико-методологічні і дидактичні аспекти : монографія / Н. Л. Сосницька. – Запоріжжя, 2005. – 399 с.

УДК 371.134:796.071.4:374(045)

Є. А. Захаріна,
кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент
(Класичний приватний університет)

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ПОЗАКЛАСНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОЗДОРОВЧО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ВИХОВНОМУ ПРОСТОРІ ЗАГальноОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Актуальність проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в умовах сучасного суспільства актуалізується соціальними та моральними пріоритетами щодо зміцнення і збереження здоров'я. Говорячи про практичну виховну діяльність, слід зазначити про активність майбутнього учителя фізичної культури під час його входження в нове середовище, у процесі освоєння ним нових видів діяльності, відповідних норм, цінностей, вимог. Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх учителів

фізичної культури є входження у відповідні професійні функції в умовах реальної педагогічної праці.

Аналіз досліджень і публікацій. Одним із напрямів процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування у студентів умінь і навичок позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи у виховному просторі загальноосвітніх навчальних закладах. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблему професійної підготовки майбутніх вчителів до позаурочної та позашкільної виховної діяльності вивчалась І. Городницькою, М. Данилко, К. Жукотинським, К. Задориним, Л. Крацовою, О. Стасенко. Сучасною наукою на сьогодні розроблено різні концептуальні підходи, системи, моделі, навчання. Проте вивчення досвіду виховної роботи показало, що при всій багатоплановості і глибині цього напрямку в системі підготовки до майбутньої педагогічної праці залишається невирішеною проблемою систематична робота, спрямована на формування умінь і навичок позаурочної і позашкільної оздоровчо-виховної роботи у майбутніх учителів фізичної культури.

Мета статті. Охарактеризувати процес формування умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури для позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи у виховному просторі загальноосвітніх навчальних закладах. Завдання статті: провести аналіз психолого-педагогічної літератури та літератури з фізичної культури і спорту, інформації з мережі Інтернет щодо визначення понять, які характеризують процес формування умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури для позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи у виховному просторі загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз словників, який провів автор свідчить, що поняття “виховання” визначається науковцями по-різному. Так у “Сучасному тлумачному словнику російської мови”, автором якого є Т. Єфремова, поняття “виховання” трактується як планомірний вплив на розумовий і фізичний розвиток дітей, формування їх морального обліку, прищепленням необхідних правил поведінки; формування навичок будь-якої професії, вдосконалення професійної майстерності; навички поведінки, прищеплені сім'єю, школою, середовищем і проявляються у суспільному і приватному житті [19].

В “Енциклопедичному словнику”, авторами якого є Ф. Блокгауз та І. Єфрон, поняття “виховання” визначається як умисний вплив дорослої людини на дитину або юнака, що має на меті довести його до тієї самостійності, яка необхідна людині для виконання свого призначення людини на землі [21, с. 269]. У “Великому енциклопедичному словнику” поняття “виховання” визначається як цілеспрямований розвиток людини, що включає освоєння культури, цінностей і норм суспільства [3]. Автори “Енциклопедії освіти” поняття “виховання” визначають як “усвідомлене і цілеспрямоване зрощування людини як особистості відповідно до специфіки цілей, соціальних груп і організацій, в яких воно здійснюється” [6, с. 87]. Автори, поняття “виховання” розглядають як “суспільне явище, діяльність, процес, цінність, система, вплив, взаємодія виховання у широкому соціальному смислі є впливом на людину суспільства в цілому, що фактично отожднює його із соціалізацією; в широкому

педагогічному смислі виховання є цілеспрямованою перетворювальною діяльністю, здійснюваною системою навчальних закладів; у вузькому педагогічному смислі – виховною роботою, спрямованою на формування в дітей певних якостей, поглядів переконань; у ще вужчому значенні – розв'язанням конкретних виховних завдань” [6, с. 87].

В “Українському педагогічному словнику”, автором якого є С. Гончаренко, поняття “виховання” визначається як “процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів... [5, с. 53]. У широкому розумінні виховання – це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства; у вузькому розумінні слова виховання є планомірним впливом батьків і школи на вихованця” [5, с. 53].

У Стислому педагогічному словнику, авторами якого є Г. Андрєєва, Г. Вялікова, І. Тюлькова поняття “виховання” визначається як: цілеспрямоване створення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини; процес підготовки молодого покоління до самостійного життя (у широкому соціальному сенсі); процес цілеспрямованої взаємодії вчителя і дитини, яка зростає та розвивається (у вужчому педагогічному значенні); передача суспільно-історичного досвіду новим поколінням з метою підготовки їх до суспільного життя і продуктивної праці; цілеспрямована змістовна професійна діяльність педагога, яка сприяє максимальному розвитку особистості дитини, входженню дитини в контекст сучасної культури, становленню його як суб'єкта та страгата власного життя, гідної людини [1, с. 20].

У Психолого-педагогічному словнику поняття “виховання” визначається в соціальному, широкому сенсі – функція суспільства щодо підготовки підростаючого покоління до життя, здійснюється всім соціальним устроєм: суспільними інститутами, організаціями, церквою, засобами масової інформації та культури, родиною та школою; у вузькому педагогічному значенні – спеціально організований і керований процес формування людини, здійснюваний педагогами в навчально-виховних установах і спрямований на розвиток особистості; передача суспільно-історичного досвіду новим поколінням з метою підготовки їх до суспільного життя і продуктивної праці [17, с. 84].

У Словнику з освіти та педагогіки, автором якого є В. Полонський, поняття “виховання” тлумачиться в широкому значенні як система спеціально організованої передачі з покоління в покоління соціального досвіду і принципів соціального формування людини; у вузькому – як спрямована діяльність щодо формування у дітей морально-вольових якостей особистості, поглядів, переконань, моральних уявлень, визначених звичок і правил поведінки [16, с. 31].

У Словнику-довіднику основних термінів і понять з теорії та методики фізичного виховання і спорту, автором якого є В. Наумчук, поняття “виховання” визначається як “процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вихователя і вихованця, під час якого відбувається вплив на свідомість, підсвідомість,

пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери виховання з метою формування в останнього наукового світогляду, високих моральних, громадських і професійних рис для становлення й удосконалення його особистості” [13, с. 18].

У Словнику-довіднику з педагогіки, автором якого є В. Міжеріков, поняття “виховання” трактується як педагогічне явище: 1) цілеспрямована професійна діяльність педагога, яка сприяє максимальному розвитку особистості дитини, входженню його в контекст сучасної культури, становленню як суб’єкта власного життя, формування його мотивів і цінностей; 2) цілісний, свідомо організаційний педагогічний процес формування й освіти особистості у навчально-виховних установах спеціально підготовленими фахівцями; 3) цілеспрямована, керована і відкрита система виховної взаємодії дітей і дорослих, в яких вихованець є паритетним учасником і є можливість вносити до неї (систему) зміни, що сприяють оптимальному розвитку дітей (у цьому визначенні дитина є об’єктом і суб’єктом); 4) надання вихованцю альтернативних способів поведінку в різних ситуаціях, залишаючи за ним право вибору і пошуку свого шляху; 5) процес і результат цілеспрямованого впливу на розвиток особистості, її відносин, рис якостей, поглядів, переконань, способів поведінки в суспільстві (у цій позиції дитина – об’єкт педагогічного впливу); 6) цілеспрямоване створення умов для освоєння людиною культури, переведення її в особистий досвід через організований тривалий вплив на розвиток індивіда з боку оточуючих виховних інститутів, соціального і природного середовища, з урахуванням його потенційних можливостей з метою стимулювання його саморозвитку і самостійності; 7) у найвужчому, конкретному значенні – складові частини цілісного процесу: розумове, моральне, естетичне, трудове, цивільне, фізичне і т.д. виховання [18, с. 42, 43].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття “виховання” визначається по-різному: як процес передачі досвіду одним поколінням і засвоєння його іншим, який забезпечує розвиток людини (В. Безрукова) [2, с. 7]; як процес систематичного і цілеспрямованого впливу на духовний і фізичний розвиток особистості з метою підготовки її до виробничої суспільної та культурної діяльності, який тісно пов’язаний з освітою і навчанням (Ч. Іванков) [9, с. 263]; як цілеспрямований процес взаємодії педагога і вихованця з метою формування його особистісних якостей (І. Ісаєва) [10, с. 183]; як цілеспрямоване, організаційне формування у людей стійких поглядів на навколишню дійсність і життя в суспільстві, наукового світогляду, моральних ідеалів, норм і відносин, розвиток у них високих морально-політичних, психологічних і фізичних якостей, а також звичок поведінки, які відповідають вимогам, соціального оточення та діяльності (В. Крисько) [11, с. 220].

В. Лозова розглядає поняття “процес виховання” як “систему взаємодії суб’єктів, що забезпечує розвиток особистості, формування її ставлення до дійсності (людей, до себе, сім’ї праці, держави, природи, світу речей тощо), передбачає послідовну зміну мети, завдань, змісту, методів, форм, умов, необхідних для досягнення конкретних визначених позитивних результатів” [12, с. 287]. Автор вважає, що “основними

компонентами виховного процесу є: цільовий, який передбачає визначення мети; змістовний, що включає в себе основні напрями виховної діяльності; операційно-діяльнісний, який визначає комплекс педагогічних засобів для розв'язання мети, завдань; аналітико-результативний, у процесі реалізації якого виявляються зміни в рівні вихованості індивіда" [12, с. 287].

У словнику-довіднику "Педагогіка вищої школи", автором якого є О. Фунтікова, поняття "виховна робота" визначається як система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості [20, с. 234]. К. Задорін визначає поняття "виховна робота" як педагогічно доцільний процес взаємодії педагога з дітьми та підлітками, в основі якого лежать закономірності спілкування та взаємодії і спеціально організована спільна діяльність, що сприяє розвитку особистості дитини [8, с. 27].

Л. Новікова визначає поняття "виховний простір" як педагогічно доцільно організоване середовище, яке оточує конкретну дитину або кількох дітей (класу, школи, будинку, двору, мікрорайону, села, малого або великого міст, області) [14, с. 36]. У навчальному посібнику "Педагогіка" за редакцією Ю. Бабанського, поняття "позашкільна робота" визначається як виховна робота, яка здійснюється спеціальними позашкільними установами [15, с. 7]. Автор вважає, що ефективна взаємодія шкіл і позашкільних установ, які надають допомогу школі щодо виховання учнів, можлива тільки за умови єдиного планування [15, с. 7].

К. Задорін визначає поняття "виховна діяльність" як педагогічну взаємодію, що забезпечує формування ціннісних відносин людини, групи і середовища, учасники якого виступають у позиції людей, які виховуються і співпрацюють [8, с. 23]. Н. Волкова зазначає, що "позакласна виховна робота спрямована на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду" [4, с. 166]. Автор зазначає про те, що "особливість позакласної роботи полягає в добровільній участі в ній (учні обирають профіль занять за інтересами), суспільній спрямованості (зміст виховного впливу відповідає потребам суспільства, відображає досягнення науки, культури, мистецтва), ініціативності та самодіяльності учнів (врахування бажання дітей, їх пропозицій)" [4, с. 166].

Ч. Іванков (2005) визначає поняття "позашкільне виховання" як невід'ємну частину народної освіти, яке покликане сприяти всебічному розвитку здібностей і схильності дітей шкільного віку, вихованню соціальної активності, формуванню інтересу до праці, мистецтву, військово-патріотичної діяльності, спорту, організації розумного дозвілля і відпочинку, зміцнення здоров'я та зазначає, що воно здійснюється позашкільними установами різного типу [9, с. 142]. У навчальному посібнику "Педагогіка" за редакцією Ю. Бабанського зазначено, що основним призначенням позашкільної виховної роботи є пробудження або поглиблення у школярів інтересу до різних галузей знань і видів діяльності, розкриття та розвиток їх талантів і здібностей, виховання їх суспільної та пізнавальної активності, надання їм допомоги у виборі

професії, культурна організація їх дозвілля [15, с. 156].

К. Жукотинський до різновидів виховної роботи в позашкільних навчальних закладах відносить “тренувальні заняття, участь у спортивних змаганнях, показових шоу-програмах, самостійне проведення тренувань, активне рухове дозвілля, пізнавальну, естетичну і оздоровчу діяльність” [7, с. 8]. Автор зазначає, що “зміст, форми та методи роботи визначаються статутами та педагогічними колективами позашкільних навчальних закладів і ґрунтуються на принципах ініціативи й самодіяльності спортсменів, демократії і гуманізму, розвитку національних культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей” [7, с. 8].

Висновки. Таким чином, на підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури та літератури з фізичної культури і спорту, інформаційних ресурсів мережі Інтернет розглянуто процес формування умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури для позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи у виховному просторі загальноосвітніх навчальних закладах.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження полягають у розробці методичних рекомендацій для майбутніх учителів фізичної культури щодо проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи в освітньому просторі загальноосвітніх навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г. А. Краткий педагогический словарь / Г. А. Андреева, Г. С. Вяликова, И. А. Тюлькова. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2007. – 181 с.
2. Безрукова В. С. Педагогика : Проективная педагогика : [уч. пос. для инженерно-пед. ин-тов и индустриально-пед. техникумов] / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Издательство “Деловая книга”, 1996. – 344 с.
3. Большой энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.edudic.ru/bes/12034/>.
4. Волкова Н. П. Педагогіка : [посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997 – 376 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Жукотинський К. К. Формування фізичної культури учнів 8–9 класів у процесі фізкультурно-спортивної роботи в позашкільних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / К. К. Жукотинський. – Луганськ, 2007. – 23 с.
8. Задорин К. С. Проектировочная деятельность как средство подготовки будущих учителей к воспитательной работе : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Константин Сергеевич Задорин. – Челябинск, 2006. – 189 с.
9. Иванков Ч. Т. Методические основы теории физической культуры и спорта / Ч. Т. Иванков. – М. : “ИНСАН”, 2005. – 368 с.

10. Исаева И. Ю. Досуговая педагогика : [учеб. пособие] / И. Ю. Исаева. – М. : Флинта : НОУ ВПО “МЛСИ”, 2010. – 200 с.
11. Крысько В. Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах / В. Г. Крысько. – Мн. : Харвест, 1999. – 384 с.
12. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : [навч. посібник для студ. пед. навч. закладів] / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
13. Наумчук В. У. Словник-довідник основних термінів і понять з теорії та методики фізичного виховання і спорту / В. У. Наумчук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 64 с.
14. Новикова Л. И. Воспитание как педагогическая категория / Л. И. Новикова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 28–35.
15. Педагогика : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов] / под ред. Ю. К. Бабанського. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
16. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Высшая школа, 2004. – 512 с.
17. Психолого-педагогический словарь / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск : “Соврем. слово”, 2006. – 928 с.
18. Словарь-справочник по педагогике / авт.-сост. В. А. Мижериков ; под общ. ред. П. И. Пидкасистого. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
19. Толковый словарь Т. Ф. Ефремова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/155395/%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82>
20. Фунтікова О. О. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДМУ”, 2007. – 407 с.
21. Энциклопедический словарь : в 82 т. / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – СПб., 1892. – Т. 8. – 269 с.

УДК 378.1:5

Л. В. Кавурко,

аспірант

(Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова),

О. Г. Фомкіна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Полтавський університет економіки і торгівлі)

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧО- МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

На сьогодні Україна перебуває у складному та суперечливому періоді свого незалежного розвитку. Відбуваються політичні, економічні та соціальні зміни. Усі галузі економіки, культури та державні органи потребують фахівців, які поєднують високу професійну підготовку з сучасним баченням суспільних проблем. Особливо така потреба проявляється у промисловому секторі. За